Arbeiderpartiet

2021 PROGRAM

DEBATTHEFTE #3 PROGRAMDEBATT 2021

Rettferdig klimapolitikk

Trygghet for arbeid og helse – debatt om løsninger på nye utfordringer

Norge og verden er satt på en stor prøve. Koronapandemien og effekten av smitteverntiltakene gir store, nye utfordringer over hele verden.

Arbeiderpartiet vil at du skal være trygg i Norge – for helse, arbeid og velferd, uansett hvor du bor eller hva du tjener. Norge skal bygges opp igjen etter covid-19. Vi vil skape nye jobber og at folk skal være trygge på jobb. Klimaproblemene forsvinner ikke selv om vi nå bruker mye krefter på håndtering av korona. Vi skal kutte utslipp på en måte som er rettferdig, og som skaper nye jobber.

Årets programdebatt blir annerledes enn planlagt. Gjenoppbygging av arbeidsmarkedet og økonomien etter krisen blir nå en helt sentral del av Arbeiderpartiets politikkutvikling. Krisen viser oss at et sterkt, offentlig helsevesen er kritisk. Skal vi lykkes med å skape trygghet i Norge for arbeid og helse må vi løfte de områdene i programmet. I tillegg til dette skaper koronakrisen et press på offentlige finanser som også må gjøre seg gjeldene i programmet. Vi må prioritere, skyve til side enkelte satsinger for å skape rom for nye.

Vi sender ut tre debatthefter i årets programdebatt – Arbeid, Helse og Rettferdig klimapolitikk. Dette er tema som er viktige for Arbeiderpartiet, og som blir sentrale i tiden som kommer.

Svarfrist 10. juni 2020. Svarene sendes til program@arbeiderpartiet.no

Innledning

Klimaendringene er her og vi vet at de vil bli sterkere i årene som kommer. Arbeiderpartiet vil kutte utslipp hjemme og bidra til at verden får kuttet sine utslipp. Jo raskere vi klarer å bremse utslippsveksten, jo mer tid vil vi ha til å forberede og på de endringene som vi allerede vet at vil komme – og lete etter nye klimaløsninger. Vår generasjon kan stoppe klimaendringene, slik at våre barn og barnebarn kan leve gode liv med frisk luft, levende natur og jobb og velferd til alle.

Klimakrisen utfordrer fellesskapet vårt. Både klimaendringene og deler av klimapolitikken rammer urettferdig. De med mest ressurser kan forsikre og forberede seg bedre mot skade på gård og grunn. De kan flytte til områder med mindre forurensing eller betale mer for klimavennlige produkter.

For å få til overgangen til et klimavennlig samfunn, må vi kunne være trygge på at alle må bære sin del av byrden, at arbeidstakerrettigheter blir respektert, og at det er en god jobb med anstendige lønns- og arbeidsvilkår i andre enden.

I fellesskap kan vi finne løsninger for å kutte utslipp og for å beskytte natur og mennesker mot klimaendringene. Norge har store muligheter til å utvikle ny teknologi og løsninger som kan kutte utslipp samtidig som det skaper jobber. Vi trenger dyktige arbeidsfolk for å kutte utslipp, både i dagens og morgendagens bedrifter.

For å møte klimakrisen, må vi stå sammen. Fellesskapet skal stille opp for folk og næringer som rammes av klimaendringene. Sosialdemokratisk klimapolitikk skal bygge bro, ikke skape større forskjeller eller polarisert debatt mellom by og land og mellom klasser.

Hva består utfordringen i?

1. NORSKE KLIMAUTSLIPP GÅR IKKE RASKT NOK NED

Mange av våre naboland har lyktes med å kutte klimautslippene de siste årene, mens Norges utslipp nesten står stille. Vi nådde ikke klimamålene for 2020, og virkemidlene for å nå klimamålene for 2030 er trolig ikke sterke nok.

Arbeiderpartiet vil at vi skal nå de norske utslippsmålene, og at vi skal bidra til å kutte i utlandet. Det betyr utslippskutt innenfor alle sektorer og det betyr endringer i måten vi lever på: Hvordan vi reiser, hva vi spiser, hvordan vi bor, hvordan kjøper og bruker vi tingene våre, og mye mer.

I dag er det det er vanskelig å få oversikt over og forstå klimapolitikken. Mange områder mangler utslippsplaner. Høyreregjeringens statsbudsjett gir ingen sammenstilling mellom økonomiske prioriteringer og utslipp. De største kuttene i Norge framover må komme fra transport, olje- og gassproduksjon og landbruket. Disse og flere andre næringer har ambisiøse og solide utslippsplaner, men de trenger statlige virkemidler for å nå dem. Å nå utslippsmålene og gjøre den omstillingen som trengs, vil kreve planlegging og styring.

2. KLIMAENDRINGENE PÅVIRKER HVA VI I NORGE KAN LEVE AV

Når verden etterspør mer fornybar og mindre fossil energi og produkter med lavere fotavtrykk, får det store konsekvenser for norsk økonomi og norske arbeidsplasser. Eksportinntekter og verdiskapingen per arbeidstaker i Norge vil i utgangspunktet gå ned. Færre skal jobbe i olje- og gassnæringen. Leverandørindustrien må levere mer klimavennlige produkter og tjenester. For å nå klimamålene, må de fleste næringer legge om sin produksjon og arbeidsmåte.

I Norge krever temperaturendringene omlegging av næringer som landbruk, fiskeri og havbruk. Det er behov for store og kostbare oppgraderinger og reparasjoner av infrastruktur. I overgangen til et klimavennlig samfunn, ligger det både utfordringer og muligheter for norske arbeidsplasser.

3. KLIMAENDRINGER OG KLIMAPOLITIKK KAN SKAPE STØRRE ULIKHET

Klimaendringene rammer ulikt. De som reiser og forbruker mest, bidrar til større utslipp, men slipper ofte unna regningen. De med dårligst råd og dårligst helse rammes hardere.

Klimapolitikken er til for å kutte utslipp. Arbeiderpartiet har tradisjon for å velge de utslippskuttene som kutter mest per brukte krone og har størst samfunnsøkonomisk gevinst. Det som er effektive kutt kan likevel ha eller oppleves å ha negative fordelingskonsekvenser.

Et viktig prinsipp i klimapolitikken har lenge vært at den som forurenser skal betale. Derfor er det avgifter på ting vi gjør som slipper ut klimagasser, som for eksempel å kjøre bil eller fly. Det skal lønne seg å velge det som er mest klimavennlig, og at vi slik skal få ned utslippene. Samtidig har vi i Norge også gitt ekstra fordeler til de som tar klimavennlige valg, som for eksempel gratis bompassering for el-biler og støtte

til å bytte ut oljefyr eller gamle vedovner. Denne kombinasjonen av gulrøtter og avgifter har virket, og utslippene fra personbiler og oppvarming av boligene våre har gått ned.

Alle med bensin- eller dieselbil må betale CO2-avgift, uansett om det går buss dit du skal hvert femte minutt eller om det ikke finnes noen buss i det hele tatt. Det er fremdeles sånn at det ikke er mulig å lade elbiler over hele landet, om det er der det er langt blant folk eller om det er i utkanten av de store byene. For å dra nytte av klimagulrøttene, må du ha råd til å ta «investeringen» i mer klimavennlig bil eller oppvarming. Det har ikke alle. Det betyr at noen kan velge mer klimavennlig og dermed betale mindre i avgifter, mens andre har mindre mulighet til å velge og må betale mer.

Med Koronakrisen er mange uten arbeid og mange har fått dårligere råd. Byrdene fordeles ikke jevnt og forskjellene vil trolig øke. Samtidig står vi overfor en klimakrise som krever store endringer av oss, og som vil være her også når Koronakrisen er over. Hvis politikken som skal kutte utslipp rammer noen grupper mye hardere enn andre, er det ikke bare urettferdig, det blir også vanskeligere å få oppslutning om å kutte utslippene.

4. KLIMAENDRINGENE RAMMER HARDEST I UTVIKLINGSLAND

Klimakrisen er en global krise som må løses gjennom internasjonalt samarbeid. Det holder ikke at vi klarer å kutte våre utslipp. Hvis de fortsetter å øke globalt vil vi alle rammes enda hardere av klimaendringene. Hvert land må ta ansvar for å kutte egne utslipp, men for Arbeiderpartiet har det alltid vært viktig å stille opp i solidaritet med fattige land.

Klimaendringen er den største utfordringen, men ikke den eneste. Tap av natur truer de økosystemene vi lever i. Dyr og planter blir borte. Dette truer blant annet matforsyning og vår tilgang til medisiner. Klimaendringene og tap av natur forsterker hverandre og må løses parallelt.

Vi kan ikke tillate at klimaendringer og klimatiltak stopper utviklingen i fattige land. Det er et enormt behov for energi for å skape velstandsutvikling. Rike land som i større grad har skapt klimaendringene må bidra økonomisk, slik at fattige land kan hoppe over den fossile tidsalderen og rett til den fornybare.

Store områder kan bli ubeboelige som følge av at havet stiger, tørke eller jorderosjon. Mat- og vannmangel og epidemier kan føre folk på flukt. Verdensbanken anslår at et titalls millioner mennesker vil bli tvunget til å migrere innenfor sine respektive land innen 2050 som en følge av klimaendringer. Uten konkrete klima- og utviklingstiltak, kan drøyt 140 millioner i Afrika sør for Sahara, Sør-Asia og Latin Amerika måtte flytte internt i egne land for å unnslippe de langsomme virkningene av klimaendringer.
«Klimaendringer kan destabilisere internasjonal politikk. Hvis allerede sårbare stater opplever store negative konsekvenser av klimaendringer, øker risikoen for politisk ustabilitet, humanitære katastrofer og voldelig konflikt, både i og mellom stater.»

Vår oppgave er å løse dette

1. HVORDAN SKAL VI KUTTE NOK I NORGE?

Innen 2030 skal de norske utslippene halveres. Den norske fastlandsindustrien viser oss at store utslippskutt er mulig. Siden 1990 har fastlandsindustrien kuttet nesten 40% samtidig som de har modernisert produksjonen. De mest utslippsintense næringene i Norge er olje og gass, prosessindustri, jord- og skogbruk og maritim sjøtransport.

Arbeiderpartiet vil ha forpliktende klimaplaner for alle sektorer, og at staten skal bidra med både pisk og gulrot for at planene skal nås. En rask overgang til et klimavennlig samfunn vil føre med seg store endringer på alle samfunnsområder. Programkomiteen legger til grunn at klima er en ramme rundt all annen politikk.

Skal vi få til utslippskuttene, trenger vi ansvarlighet, styring og vilje til å ta tydelige valg. På 2020-tallet må politikere nasjonalt og lokalt kunne vise hvordan Norge skal kutte nok utslipp til å nå klimamålene våre, på samme måte som partiene viser hvordan de vil hente inn og fordele inntekter til fellesskapet. Stat og kommuner skal være tydelige på hvilke kutt som skal tas hvor og når, og rapportere på om politikken virker.

Klimakrisen er akutt, og vi har ikke tid til å vente på at markedet løser klimaproblemet. Derfor jobber programkomiteen med hvordan vi kan bruke staten mer aktivt for å bygge opp og videreutvikle næringer som kutter utslipp. Samtidig som staten skal være en aktiv medspiller for klimavennlig næringsutvikling, skal den også sørge for utslippskutt i næringslivet.

2. HVORDAN SKAPER VI JOBBER SAMTIDIG SOM VI KUTTER UTSLIPP?'

Norge er godt posisjonert for å utvikle ny teknologi som kan kutte utslipp og som samtidig skaper nye jobber og inntekter. Mange av løsningene ligger i industrien: CO2-fangst og lagring, flytende havvind, hydrogen og bioøkonomi er eksempler der kunnskap og folk fra olje- og gassindustri og leverandørindustri kan bygge ny industri på skuldrene av dagens. Vi kan skape markeder for nullutslippsteknologi, slik vi har gjort for el-biler og elektriske ferger.

Opprustning av infrastrukturen til vannkraft og strømnett må til både for å sørge for at mer i samfunnet kan elektrifiseres, men også for å beskytte strømproduksjon og nettet mot klimaendringene. Også bygg, veier, vann og avløp må tilpasses mer ekstremvær, flom og ras. Dette skaper jobber i Norge, men med vår erfaring og kunnskap på disse områdene, kan vi også eksportere kunnskap og tjenester innen klimatilpasning.

På 2020-tallet vil vi måtte lære oss å bruke ressurser om igjen, i det som kalles en sirkulær økonomi. Mer kortreist og lokal produksjon av alt fra mat til aluminium og reparasjon av klær, kan gi større verdiskaping, nye arbeidsplasser, leveringssikkerhet, mindre utslipp og mindre naturinngrep. Overgangen til en sirkulær økonomi er en stor mulighet for norske arbeidsplasser, og det er bra for naturen og klimaet.

Overgangen til lavutslippssamfunnet betyr ikke nødvendigvis færre arbeidsplasser, men kan bety andre arbeidsoppgaver.

Endringene må skje i samarbeid med de ansatte i tråd med den norske modellen.

Klarer vi med vår rene kraft å omstille våre viktigste eksportnæringer til mer klima- og naturvennlige, vil det gi konkurransefortrinn når kunder og våre handelspartnere i EU og landene bak Paris-avtalen stiller strengere klimakrav.

3. HVORDAN SØRGER VI FOR ET RETTFERDIG KLIMAAVGIFTSSYSTEM SOM KUTTER UTSLIPP?

Klimaavgiftene skal først og fremst gjøre det mer attraktivt å kutte utslipp. For å nå utslippsmålene, må det være oppslutning om tiltakene, de kan ikke oppleves som urettferdige.

Klimatiltak tar ikke hensyn til inntekt, og uten politisk styring kan vi bidra til å øke forskjellene. I dagens system betaler alle like mye i avgifter og egenandeler, men så får de som har mest fra før, høyere skatt. Slik omfordeler vi. Arbeiderpartiet vil at de med de høyeste inntektene og formuene skal betale mer enn i dag, og de med minst skal betale mindre.

Programkomiteen ser på om de næringene og personene som forurenser mest og som har størst betalingsevne, skal betale mest for forurensingen.

4. HVORDAN KAN NORGE BEST BIDRA TIL Å STOPPE KLIMAENDRINGER OG TAP AV NATUR INTERNASJONALT?

Det er mange måter Norge kan bidra internasjonalt for å stoppe klimaendringene og dempe effektene av dem. Arbeiderpartiet ønsker forpliktende internasjonalt samarbeid for å kutte utslipp, med forpliktende klimamål.

Gjennom vår kunnskap og sterke næringsliv innen energifeltet, kan Norge bidra til en rask overgang til fornybar energi og fase ut kull så raskt som mulig i lav- og mellominntektsland. Den norske regnskogsatsingen har bidratt til å stoppe tapet av natur, og kan videreføres og utvikles. Det går også an å omprioritere på utviklingsbudsjettet, slik at mer av bistanden rettes inn mot kllimatilpasning og mot å stoppe klimaendringer og tap av natur.

For å nå Paris-målene, må verden ta i bruk CO2-fangst og lagring i stor skale. Der er Norge langt fremme. Vi kan også gjøre Norge til et laboratorium som utvikler teknologi og klimaløsninger som verden trenger, slik vi har gjort for el-biler.

Spørsmål til diskusjon

1. På hvilke områder er det viktigst at vi satser på ny teknologiutvikling for å kutte utslipp?
2. Hvilken rolle skal staten ta i å støtte utvikling og videreutvikling av klimavennlige næringer?
3. Hvordan kan vi kutte utslipp fra sektorer som transport, olje og gass og landbruk uten at de som jobber der kommer dårligere ut?
4. Er det viktigstat Norges samlede klimautslipp går raskt ned (inkludert kvotepliktig sektor) eller er det bra om industri som isolert sett øker norske utslipp, etablerer seg i Norge hvor ren vannkraft, høy pris på CO2 og mer til gjør at klimaavtrykket til industrien er lavt?
5. Hvordan stopper vi tapet av natur i Norge og internasjonalt?
6. Hvordan kan vi bruke og styrke den norske modellen med små forskjeller, høy tillit og trepartssamarbeid i arbeidet med å kutte utslipp og skape jobber?
7. Hvordan skal vi sikre at forurenser betaler, samtidig som at de som har mest, bidrar mest?
8. Hvordan kutter vi utslippene fra trafikken i Norge uten at folk og bedrifter som ikke har like god tilgang på klimavennlig transport sitter igjen med regninga?
9. Bør penger som tas inn som klimaavgifter, gå til tiltak som kutter utslipp?
10. Hvordan skal fellesskapet stille opp for folk og næringer som rammes av klimaendringene?
11. Hva skal være Norges store satsing for å kutte utslipp og bevare natur internasjonalt? Hvordan kan vi bruke utviklingspolitikk, eierskap og kapital i en slik satsing? Hvilken rolle skal Statens Pensjonsfond – Utland (oljefondet) spille?
12. Hvordan planlegger vi for investeringer og opprusting av infrastrukturen til å tåle et varmere klima?
13. Hvordan får vi med oss flest mulig på å kutte utslipp raskt?

Hvordan kan dere bruke dette heftet?

Dette er en spesiell vår, og det gjør at partiarbeidet også blir spesielt. Vi kan ikke møtes til medlemsmøter, debatt og samråd sånn som vi pleier. Vi håper allikevel at flest mulig at partiets medlemmer og andre som vil være med å påvirke politikken vår vil delta i debatten om løsningene på framtidas store utfordringer.

Dette heftet kan dere bruke på ulike måter:

- Dere kan legge opp til diskusjon om spørsmålene på videomøter eller på e-post i lokallaget, og vedta uttalelser og innspill som sendes inn.
- På MittArbeiderparti vil vi legge ut forslag på innledere som kan stille på videomøter om de ulike temaene som er til debatt.
- Dere kan løfte spørsmål dere ønsker å diskutere fra heftene til debatt på egne facebook-sider.
- På hvert av temaene vil vi også sette opp webinarer, der dere kan lytte til våre fremste politikere og andre interessante innledere, og stille spørsmål underveis. Datoplan for dette vil dere finne i MittArbeiderparti.
- På MittArbeiderparti vil dere også finne videosnutter og annet skoleringsmateriell til det enkelte tema
- Hvert enkelt medlem kan også gå inn og lese heftene på MittArbeiderparti, og besvare spørsmålene i skjema som dere finner under hvert tema.
- Vi håper at mange av dere også vil løfte disse og andre spørsmål i innspillsmøter og samtaler med lokale organisasjoner, fagforeninger og berørte aktører, slik at vi får flest mulig gode ideer og innspill inn til programkomiteen. Send gjerne heftet til lokale aktører og be om innspill, eller inviter dem til et innspillsmøte på video.

Husk forslagsfristen 10. juni!

Alle forslag og tilbakemeldinger på debattheftet sendes til program@arbeiderpartiet.no

Notater